

Джерела та література

1. Конституція України www.rada.gov.ua
2. Податковий кодекс України www.rada.gov.ua
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984, додаток до № 51, ст.1122.
4. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, N 25-26, ст.131.
5. Закон України від 21.12.2000 № 2181-III “Про порядок погашення зобов’язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами” // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001.
6. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо державної податкової служби та у зв’язку з проведенням адміністративної реформи в Україні // www.rada.gov.ua
7. Закон України “Про державну податкову службу в Україні” // www.rada.gov.ua
8. Практичний коментар до Податкового кодексу України. Міністерство фінансів України // www.rada.gov.ua

Віталій Смаглій

ОСНОВНІ ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОЛЕКТОРСЬКИХ ФІРМ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах фінансово-економічної кризи, яка переслідуює Україну впродовж тривалого часу, склалася така ситуація, коли окремі банківські установи не в змозі ефективно вирішувати проблеми неповернутих кредитів клієнтом банку.

Як вихід із такого становища, банки змушені передавати свої повноваження щодо повернення заборгованості за кредитами на колекторські фірми, компанії тощо.

Сьогодні в Україні за різними даними нараховується близько 100 компаній, які здійснюють колекторську діяльність. Нові кредити надають щорічно, а отже, ринку колекторства є куди зростати. За даними Нацбанку України, станом на 1 серпня 2012 р. обсяги кредитів, виданих банками України, склалися близька 822 млрд. грн.: із них фізичним особам надано майже 181,2 млрд. грн. кредитних ресурсів, інші – 575,2 млрд. грн. – отримали приватні компанії [2, 2]. За офіційними даними, на кінець 2011 р. прострочена заборгованість за позиками населення становила 90 млрд. грн. [2, 2]. Сума боргу поступово зменшується, але це зовсім не означає, що громадяни почали більше отримувати доходів і знову можуть виплачувати кредити. Тому на етапі поглиблення сучасної економічної кризи важливим й актуальним є законодавче впровадження колекторської діяльності в Україні.

Питання, пов’язані з колекторською діяльністю, досліджували науковці Н. Яковлев, А. Нікітюк, К. Ларіонова. Учені, зокрема, порушували питання щодо незаконної діяльності колекторських фірм на фінансовому

ринку України в сучасних умовах та пропонували методи та шляхи врегулювання спорів між боржниками, банками та колекторськими фірмами [1, 1]. Зрештою, проблеми функціонування колекторських фірм та агенцій залишаються не до кінця вирішеними, зокрема, в частину правового механізму їхньої діяльності. Принцип і характер функціонування колекторських компаній постійно змінюється та не є однорідними, адже дії колекторських фірм не є законодавчо закріпленими.

Метою нашої статті є теоретико-методологічне обґрунтування правових засад функціонування колекторських компаній, з'ясування специфіки їх діяльності в Україні.

Колекторство (від англ. collect – “збирати”) – робота спеціалізованої організації з обробки безпечної заборгованості фізичних і юридичних осіб перед банками та іншими кредитними установами, а також – з аналізу вірогідності повернення і здійснення самих процедур по її стягненню.

У Європі цей вид діяльності поширився вже на початку 1980-х рр. Зараз колекторських компаній там більше, ніж банків. У країнах Європейського Союзу їх кількість становить близько 10 тисяч. Фінансові установи не займаються “вибиванням” боргів – на 90-й день неплатежу проблему заборгованості передають колекторському агентству. Останнє допомагає, по-перше, повернути за комісійну винагороду борг банку і, по-друге, отримує можливість купити його з дисконтом, щоб потім повернути собі всі 100% боргу.

У Росії колекторські фірми з'явилися на кілька років раніше, ніж в Україні. Із діяльністю колекторських компаній стикаються також економічні суб'єкти Білорусі. У вітчизняній економіці дії “колекторів” відчуває на собі вже чимало осіб, але парадокс полягає у тому, що їхня діяльність не має законодавчого регулювання.

Діяльність колекторських фірм умовно поділяють на три етапи:

1) включає листування, телефонні розмови та SMS-повідомлення, якими намагаються насамперед переконати боржника добровільно сплатити борг;

2) “колектори” переходять до більш жорстких заходів, коли відбувається безпосередній контакт із боржником. Це можуть бути різні методи – представники колекторських фірм “виловлюють” боржників за місцем проживання рано-вранці або пізно ввечері, коли позичальника найімовірніше можна застати вдома. Йому роз'яснюють наслідки несплати кредиту, повідомляють про можливість відстрочки або реструктуризації боргу, надсилання претензії або копії позовної заяви до суду без фактичного подання позову до суду, звернення до правоохоронних органів із заявами про вчинення боржником злочину (шахрайства) тощо;

3) на цьому етапі колекторські фірми звертаються із позовами до суду щодо заборгованості боржника. Але такий результат для “колекторів”

не є вигідним, оскільки через довгу тривалість судових розглядів, а потім і тривалого виконання рішень вони не досягнуть швидкого й, головне, ефективного результату – повернення “живих” коштів.

В Україні діяльність колекторських фірм відбувається з порушенням багатьох правових норм, які встановлено законодавством.

Відповідно до ч. 1-3 ст. 32 Конституції України ніхто не може зазнавати втручання в особисте і сімейне життя людини, крім окремих випадків, передбачених Конституцією України [3].

Частина 3 ст. 512 Цивільного кодексу України містить положення, згідно з яким кредитор у зобов'язанні не може бути замінений, якщо це встановлено договором або законом. Тому банк повинен укласти договір доручення (комісії) або надання послуг із колекторськими компаніями, що дозволить їм діяти від його імені [4].

У такому випадку банк разом із наданням колекторській фірмі права вчинити певні юридичні дії щодо стягнення з боржника заборгованості передає “колектору” інформацію про клієнта-боржника, що є прямим порушенням норми ст. 1076 ЦК України. Згідно із вказаною нормою банк гарантує таємницю банківського рахунка, операцій за рахунком і відомостей про клієнта. Інформацію про операцію та рахунки може бути надано тільки самим клієнтам або їхнім представникам. Іншим особам, у тому числі органам державної влади, їх посадовим і службовим особам, такі відомості можуть бути надані у виняткових випадках та в порядку, встановленому законом України “Про банки і банківську діяльність”.

Отже, можна зробити висновок, що діяльність колекторських фірм порушує як норми ЦК України, так і Закон України “Про банки і банківську діяльність” щодо банківської таємниці і порядку її розкриття [5].

Закон України “Про внесення змін до Закону України ”Про інформацію”” також стосується діяльності колекторських фірм. Так, “колектори” діють шляхом впливу не тільки на боржника, а й на членів його родини, близьких, співробітників тощо. А ч. 1 ст. 7 зазначеного Закону знову ж таки свідчить про те, що інформація про особу охороняється законом [6].

Банки і колекторські фірми порушують також Закон України “Про захист персональних даних”. Згідно з ч. 5 ст. 6 вказаного Закону обробка персональних даних здійснюється для конкретних і законних цілей, визначених за згодою суб'єкта персональних даних, або у випадках, передбачених законами України, у порядку, встановленому законодавством. Отже, є підстави стверджувати, що у даному випадку колекторські фірми та агенції порушують особисту недоторканність громадян України [7].

Таким чином, дії колекторських компаній мають кримінально-карний характер. Більше того, зазначені дії підпадають під злочини, прописані у Кримінальному кодексі України та мають законодавче

врегулювання. Ці статті є вагомими при вирішенні питання щодо незаконної діяльності колекторських компаній.

Водночас, законодавче регулювання (і передовсім правові підстави) діяльності колекторських фірм відсутні в Україні. Класифікатор видів економічної діяльності України (КВЕД) такого виду діяльності не передбачає, а тому колекторські компанії позначають свою діяльність як юридичні або інформаційні послуги.

Проте це не означає, що діяльність “колекторів” є абсолютно незаконною. Загалом у своїх діях вони керуються Конституцією України, ЦК України, Законом України “Про банки і банківську діяльність” та іншими нормативно-правовими актами. Також діяльність колекторських фірм регламентується “Кодексом етики колекторів”. В Україні діє ряд професійних об’єднань “колекторів”, які сприяють розвитку законодавчої бази у сфері колекторських послуг. Так, створюються спеціалізовані навчальні центри, де розробляють і впроваджують ключові правила і рекомендації для учасників ринку, регулюються взаємини в ланцюжку “кредитор” – “боржник” – “колектор”.

В Україні вже були спроби врегулювання колекторської діяльності. Так, робоча група при Міністерстві юстиції України завершила розробку проекту Закону “Про внесення змін до ст. 9 Закону “Про ліцензування деяких видів господарської діяльності””. Згідно із зазначеним законопроектом ліцензуванню підлягатиме діяльність, спрямована “на спонукання здійснення боржником дій з добровільного погашення заборгованості на користь кредитора (колекторна діяльність)” [1, 2].

Отже, ухвалення відповідного акта зумовлене необхідністю спрямування колекторської діяльності у правове русло та контролю за діяльністю, яка безпосередньо зачіпає права, свободу та законні інтереси фізичних осіб. Встановлення організаційних, кваліфікаційних, технологічних та особливих вимог провадження колекторської діяльності шляхом прийняття ліцензійних умов забезпечить дотримання правил поведінки суб’єктами колекторської діяльності і виокремить категорію недобросовісних організацій, що провадять свавільну діяльність, порушуючи права, свободи та законні інтереси громадян.

Особам, які беруть кредити, можна дати такі поради: уважно читати договори про кредити, домовлятися про погашення кредиту тільки з представниками банків, ніколи не пускати “колекторів” до свого приміщення, завжди перевіряти повноваження “колектора” та його дані. Боржник вправі звернутися до правоохоронних органів та суду за захистом своїх порушених прав та інтересів.

На будь-яку дію завжди знаходиться протидія, якою у зазначеному випадку є антиколекторство. Основне завдання антиколекторів – допомогти боржникові. Антиколектор повинен уміло балансувати між

позичальником, що звернувся до нього, з одного боку, і державою, банком, колекторською компанією та судом – з іншого.

Сучасний преїскурант антиколекторських агенцій має приблизно такий вигляд: консультація (150 грн.), вивчення договору (100-350 грн.), написання листа в банк (100-150 грн.), далі пропонується супровід у суді (200-700 грн./день). Можна порахувати, скільки доведеться сплатити боржнику, але в будь-якому разі борг нікуди не зникне.

Щоправда, антиколектор може “розтягнути” виплату відсотків і самого тіла кредиту. Іноді вдається переглянути умови договору, домогтися відміни штрафних санкцій. Однак гарантії позитивного результату – жодної, крім надії на відстрочку.

Отже, у підсумку маємо підстави констатувати, що колекторські компанії сьогодні не можуть спиратися на жоден із правових актів, який би визначав законність їхньої діяльності. В Україні існує потреба прийняття Закону, який би повністю регулював діяльність колекторських фірм. Разом із тим, необхідно розширювати антиколекторську діяльність, яка б надавала правову та іншу допомогу відповідним суб’єктам у боротьбі з “колекторами”.

Джерела та література

1. Мочернюк В.П. Ринок колекторських послуг в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: nbuv.gov.ua.
2. Іващенко О.Б. Правові засади колекторства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: nbuv.gov.ua.
3. Конституція України // ВВР. – 1996. - № 30. – Ст. 141.
4. Цивільний кодекс України // ВВР. – 2003. – №40-44. – Ст. 356.
5. Про банки і банківську діяльність: Закон України // ВВР. – 1997. №8. – Ст.63.
6. Про внесення змін до Закону України “Про інформацію”: Закон України // ВВР. – 2011. – № 32. – Ст. 313.
7. Про захист персональних даних: Закон України // ВВР. – 2010. – №34. – Ст. 481.

Дмитро Куценко

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІПОТЕКИ ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ

Зміцнення державності України на сучасному етапі нерозривно пов’язане з подальшим реформуванням її земельної політики, одним з основних чинників якої є правова регламентація іпотеки земельних ділянок й формування власної системи кредитування під заставу земель. Формування ринкової основи відносин земельної власності обумовлює необхідність юридичного забезпечення гарантій прав власників щодо безперешкодного здійснення прав на землю і серед них – розпорядження земельними ділянками.